

OCENA FUNKCJONALNA BEZ STRACHU

Praktyczny poradnik dla nauczycieli

WSTĘP

W ostatnich miesiącach w środowisku szkolnym coraz częściej pojawia się hasło „**ocena funkcjonalna ucznia**”. Dla wielu nauczycieli brzmi ono jak zapowiedź kolejnego obowiązku, nowej dokumentacji albo następnej „reformy w biegu”.

Ten e-book powstał po to, żeby uporządkować fakty, zdjąć niepotrzebny stres i pokazać sens stojący za tym pojęciem.

Ocena funkcjonalna nie jest nową oceną szkolną. Nie jest diagnozą. Nie polega na klasyfikowaniu uczniów ani na stawianiu etykiet.

W swojej istocie jest zmianą perspektywy: odejściem od pytania „co z uczniem jest nie tak?” na rzecz pytania: „jak uczeń funkcjonuje w konkretnych warunkach szkolnych i co pomaga mu się uczyć?”

W praktyce wielu nauczycieli już dziś pracuje w sposób funkcjonalny: obserwuje uczniów, dostosowuje metody pracy, reaguje na trudności, współpracuje z zespołem i rodzicami. To, co się zmienia, to potrzeba nazwania i uporządkowania tej pracy w sposób czytelny i spójny z obowiązującymi przepisami.

Ten e-book nie jest poradnikiem prawnym. Nie jest też kolejnym zestawem formularzy.

Jest przewodnikiem dla nauczycieli, który:

- wyjaśnia, czym jest ocena funkcjonalna w szkole,
 - pokazuje, co wynika z przepisów, a co jest tylko mitem,
- podpowiada, jak opisywać funkcjonowanie ucznia w sposób rzetelny i bezpieczny,
- pomaga zobaczyć ocenę funkcjonalną jako narzędzie wsparcia, a nie kontroli.

Jeśli pracujesz w placówce oświatowej i zależy Ci na tym, żeby dobrze rozumieć potrzeby swoich uczniów - ten e-book jest dla Ciebie.

Jeśli czujesz niepewność wobec zmian - jesteś dokładnie w tym miejscu, w którym warto zacząć spokojnie porządkować wiedzę.

Zapraszam Cię do dalszej lektury.

Barbara Czapska

ROZDZIAŁ 1

Czym jest ocena funkcjonalna.

Hasło „ocena funkcjonalna” brzmi dla wielu nauczycieli niepokojąco. Kojarzy się z kolejną oceną, nową tabelą do wypełnienia albo obowiązkiem, który trudno wpisać w codzienną pracę w klasie. Tymczasem sens oceny funkcjonalnej jest dużo prostszy.

Ocena funkcjonalna to opis tego, jak uczeń funkcjonuje w codziennych warunkach szkolnych:

- na lekcji,
- w relacjach z rówieśnikami,
- w kontakcie z dorosłymi,
- w sytuacjach wymagających koncentracji, samodzielności czy regulacji emocji.

Nie chodzi o to, jak uczeń wypada na tle innych. Chodzi o to, jak radzi sobie w danym środowisku i co wpływa na jego funkcjonowanie - zarówno pozytywnie, jak i utrudniająco.

To spojrzenie, które uwzględnia nie tylko dziecko, ale także:

- warunki w klasie,
- sposób organizacji lekcji,
- tempo pracy,
- komunikaty nauczyciela,
- hałas, przestrzeń, zmiany i wymagania.

✗ To nie jest nowa ocena szkolna

Ocena funkcjonalna nie ma nic wspólnego z ocenianiem dydaktycznym.

Nie jest:

- stopniem,
- oceną opisową,
- elementem klasyfikacji,
- kryterium promocji.

Nie wpisuje się jej do dziennika jako „oceny”. Nie porównuje uczniów między sobą. Nie służy sprawdzaniu efektów nauczania.

Jej celem nie jest ocenienie dziecka, tylko lepsze zaplanowanie wsparcia.

✗ To nie jest diagnoza

Ocena funkcjonalna nie jest diagnozą psychologiczną, pedagogiczną ani medyczną.

Nauczyciel:

- nie stawia rozpoznań,
- nie używa terminologii klinicznej,
- nie określa norm rozwojowych,
- nie rozstrzyga „co jest zaburzeniem”.

Rolą nauczyciela jest rzetelna obserwacja i opis funkcjonowania ucznia w szkolnej rzeczywistości, bez etykiet i interpretacji diagnostycznych. Diagnoza pozostaje zadaniem specjalistów i poradni psychologiczno-pedagogicznych.

✓ To jest opis funkcjonowania ucznia w środowisku szkolnym

Ocena funkcjonalna odpowiada na bardzo konkretne pytania:

- W jakich sytuacjach uczeń radzi sobie dobrze?
- Co i kiedy sprawia mu trudność?
- Jak reaguje na zmianę, hałas, presję czasu?
- Co pomaga mu się skupić, uspokoić, zorganizować pracę?
- Jak funkcjonuje w relacjach z innymi?

To opis oparty na faktach i obserwacji, a nie na ocenach czy domysłach.

Przykład:

✗ „Uczeń jest niegrzeczny i nie potrafi się skupić.”

✓ „Uczeń często wstaje z miejsca i przerywa pracę w sytuacjach pracy cichej oraz przy długich poleceniach ustnych. Lepiej funkcjonuje przy krótkich komunikatach i jasno określonej strukturze zadania.”

✦ Najczęstsze mity i nieporozumienia

✗ **MIT 1:** Ocena funkcjonalna to nowy obowiązek tylko dla nauczycieli.

✓ **Fakt:** To element pracy zespołowej szkoły - nauczyciel wnosi obserwację ze swojej perspektywy.

✗ **MIT 2:** Trzeba opisywać każdego ucznia szczegółowo.

✓ **Fakt:** Ocena funkcjonalna dotyczy przede wszystkim uczniów wymagających wsparcia, posiadających opinię lub orzeczenie lub kiedy szkoła przygotowuje informację dla poradni psychologiczno-pedagogicznej. Zakres opisu powinien być adekwatny do potrzeb.

✗ **MIT 3:** Nauczyciel odpowiada za „błędy” w ocenie funkcjonalnej.

✓ **Fakt:** Nauczyciel opisuje to, co widzi w szkole - nie diagnozuje i nie przewiduje tego jak przebiegnie rozwój dziecka.

- **Ocena funkcjonalna** to opis funkcjonowania ucznia w codziennych warunkach szkolnych, a nie jego ocenianie czy diagnozowanie.
- **Nie jest nową oceną szkolną ani diagnozą** – nauczyciel opisuje obserwowane zachowania i sytuacje, bez stawiania rozpoznań.
- **Nie tworzy się jej automatycznie dla każdego ucznia**, lecz przede wszystkim wtedy, gdy dziecko wymaga wsparcia lub szkoła przygotowuje informacje dla zespołu czy poradni.
- Jej celem jest **lepszemu zrozumieniu potrzeb ucznia** i zaplanowanie adekwatnych działań

ROZDZIAŁ 2

Ocena funkcjonalna w przepisach.

Pojęcie „oceny funkcjonalnej” bywa przedstawiane jako coś zupełnie nowego, co nagle zostaje „narzucone” szkołom. W praktyce jednak nie jest to rewolucja, lecz uporządkowanie tego, co nauczyciele od lat robią w codziennej pracy: obserwują uczniów, reagują na trudności i przekazują informacje wtedy, gdy dziecko wymaga wsparcia.

Ten rozdział wyjaśnia, skąd wynika obowiązek oceny funkcjonalnej, czym różni się ona od dotychczasowych informacji o uczniu i co faktycznie zmienia się w praktyce szkolnej.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna – obowiązek, który już istnieje

Szkoła ma obowiązek organizować pomoc psychologiczno-pedagogiczną w oparciu o rozpoznanie potrzeb i możliwości ucznia.

Oznacza to, że nauczyciele i specjaliści muszą:

- obserwować funkcjonowanie ucznia w klasie i grupie rówieśniczej,
- zauważać trudności edukacyjne, emocjonalne i społeczne,
- brać pod uwagę warunki, w jakich dziecko się uczy i funkcjonuje,
- dostosowywać metody pracy do aktualnych potrzeb.

To wszystko nie jest nowym zadaniem. Nowością jest większy nacisk na to, aby pomoc wynikała z opisu realnego funkcjonowania ucznia, a nie z ogólnych stwierdzeń czy intuicyjnych ocen.

Informacja do poradni – co się zmienia w podejściu

Gdy pojawia się problem i dziecko jest kierowane do poradni psychologiczno-pedagogicznej, nauczyciele od lat przygotowują informację o funkcjonowaniu ucznia. Ocena funkcjonalna nie wprowadza obowiązku pisania zupełnie nowych dokumentów, ale zmienia akcenty w treści tej informacji.

Dotychczasowe opisy często skupiały się głównie na trudnościach dziecka.

W podejściu funkcjonalnym szkoła przekazuje pełniejszy obraz, obejmujący:

- sytuacje, w których uczeń radzi sobie lepiej,
- warunki, w jakich pojawiają się trudności,
- działania podjęte w szkole i ich efekty.

Dzięki temu poradnia otrzymuje informacje, których nie jest w stanie uzyskać w trakcie jednorazowej diagnozy, a zalecenia mogą być bardziej trafne i użyteczne.

Kształcenie specjalne - WOPFU i IPET jako fundament

W przypadku uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ocena funkcjonalna już od dawna jest standardem pracy szkoły.

WOPFU oraz IPET opierają się na:

- wielospecjalistycznym opisie funkcjonowania ucznia,
- analizie barier i zasobów,
- planowaniu wsparcia adekwatnego do realnych potrzeb dziecka.

Ocena funkcjonalna nie zastępuje tych dokumentów, ale wzmacnia ich znaczenie i spójność z innymi działaniami szkoły.

Co faktycznie zmienia się od 2026 roku

Najważniejsza zmiana dotyczy **sposobu i jakości przekazywanych informacji**, a nie liczby dokumentów.

Od 2026 roku szkoły mają być przygotowane do:

- przekazywania poradniom konkretnych, opisowych informacji o funkcjonowaniu ucznia,
- uwzględniania kontekstu środowiskowego,
- opisywania nie tylko trudności, ale także warunków sprzyjających uczeniu się.

Nie oznacza to, że każdy uczeń będzie miał tworzoną ocenę funkcjonalną.

Oznacza natomiast, że tam, gdzie dokumentacja jest potrzebna, ma ona być bardziej spójna, czytelna i użyteczna.

Czy ocena funkcjonalna oznacza nowy dokument dla każdego ucznia?

Nie.

Ocena funkcjonalna nie jest oddzielnym dokumentem tworzonym automatycznie dla wszystkich uczniów w klasie.

Formalny opis funkcjonowania ucznia powstaje wtedy, gdy:

- dziecko wymaga wsparcia psychologiczno-pedagogicznego,
- szkoła przygotowuje informację dla poradni,
- uczeń posiada orzeczenie i realizowany jest WOPFU lub IPET,
- trudności dziecka wpływają na jego codzienne funkcjonowanie w szkole.

Dla pozostałych uczniów wystarczają bieżące obserwacje i dostosowania w codziennej pracy dydaktycznej.

Co jest obowiązkiem szkoły, a co dobrą praktyką

Obowiązek szkoły:

- obserwowanie funkcjonowania uczniów,
- rozpoznawanie potrzeb i możliwości dzieci,
- udzielanie pomocy wynikającej z tych obserwacji,
- przekazywanie poradni informacji o funkcjonowaniu ucznia, gdy jest to potrzebne.

Dobra praktyka:

- porządkowanie obserwacji w prostych, wspólnych narzędziach,
- skupianie się na funkcjonowaniu, a nie etykietach,
- traktowanie oceny funkcjonalnej jako narzędzia wsparcia, nie kontroli.

Podsumowanie

Jak było dotychczas	Jak jest w podejściu funkcjonalnym
Informacja tworzona głównie wtedy, gdy dziecko było kierowane do poradni	Informacja powstaje wtedy, gdy uczeń realnie wymaga wsparcia lub szkoła przygotowuje dane dla zespołu lub PPP
Opis skupiony głównie na trudnościach i deficytach	Opis obejmuje trudności, zasoby oraz warunki, w jakich uczeń funkcjonuje
Często ogólne sformułowania („problemy z koncentracją”, „trudne zachowanie”)	Opis sytuacyjny: kiedy, w jakich warunkach i jak uczeń funkcjonuje
Mało informacji o tym, co już zostało zrobione w szkole	Wskazanie działań szkoły i ich efektów
Trudności opisywane bez kontekstu środowiskowego	Uwzględnienie czynników środowiskowych (hałas, tempo pracy, organizacja lekcji)
Dokument tworzony jednorazowo	Opis może być aktualizowany wraz ze zmianą funkcjonowania ucznia
Brak spójnego języka między szkołą, a poradnią	Wspólny, bardziej czytelny język opisu funkcjonowania ucznia
Obawa nauczycieli przed „diagnozowaniem”	Jasne rozróżnienie: nauczyciel opisuje, poradnia diagnozuje
Poczucie „kolejnego papieru”	Ocena funkcjonalna jako uporządkowanie istniejącej praktyki, a nie nowa biurokracja
Obawa, że dotyczy wszystkich uczniów	Nie dotyczy automatycznie każdego ucznia – tylko tych, którzy wymagają wsparcia

- **Ocena funkcjonalna** nie jest nowym obowiązkiem „od zera”, lecz **uporządkowaniem działań**, które szkoły prowadzą już w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego.
- Jej istota polega na **zmianie akcentów w opisie ucznia**: z samej listy trudności na pełniejszy obraz funkcjonowania w konkretnych warunkach szkolnych.
- Od 2026 roku szkoła ma przekazywać poradni **bardziej spójne i użyteczne informacje o funkcjonowaniu ucznia**, co ma wspierać trafniejsze zalecenia.
- Ocena funkcjonalna **nie oznacza tworzenia oddzielnych dokumentów dla każdego ucznia**, lecz dotyczy tych dzieci, które wymagają wsparcia lub są objęte działaniami zespołowymi.

ROZDZIAŁ 3

Jak patrzeć na ucznia funkcjonalnie.

Myślenie funkcjonalne w pracy z uczniem zaczyna się od zmiany pytania.

Zamiast: „co jest z tym dzieckiem nie tak?” **pojawia się pytanie:** „jak uczeń funkcjonuje w konkretnej sytuacji szkolnej?”

To drobna zmiana języka, ale ogromna zmiana w sposobie rozumienia trudności.

Od „problemu” do „funkcjonowania”

Tradycyjnie trudności ucznia bywają opisywane jako jego cecha:

„niegrzeczny”, „nadpobudliwy”, „leniwy”, „nie radzi sobie”.

Perspektywa funkcjonalna zakłada, że zachowanie zawsze ma kontekst.

Uczeń nie jest „problemem”. Problemem jest sytuacja, w której nie radzi sobie z wymaganiami, jakie przed nim stoją.

Zamiast skupiać się na nazwaniu trudności, nauczyciel przygląda się:

- kiedy dana trudność się pojawia,
- w jakich warunkach się nasila,
- w jakich sytuacjach uczeń funkcjonuje lepiej.

To pozwala przejść od oceniania do realnego rozumienia potrzeb dziecka.

Rola środowiska szkolnego

Ocena funkcjonalna zakłada, że środowisko szkolne ma realny wpływ na zachowanie i uczenie się ucznia.

Na funkcjonowanie dziecka wpływają m.in.:

- poziom hałasu i liczba bodźców w klasie,
- tempo pracy i ilość poleceń ustnych,
- struktura lekcji i przewidywalność działań,
- sposób komunikowania wymagań,
- relacje z rówieśnikami i dorosłymi.

To oznacza, że trudności ucznia nie zawsze wynikają z jego możliwości, ale często z niedopasowania środowiska do jego aktualnych zasobów.

„Trudne dziecko” czy trudna sytuacja?

W podejściu funkcjonalnym rezygnujemy z etykiety „trudne dziecko”.

Zamiast tego mówimy o trudnej sytuacji, w której dziecko:

- ma zbyt duże wymagania w stosunku do swoich zasobów,
- nie ma narzędzi do regulacji emocji,
- doświadcza przeciążenia bodźcami lub presji czasu.

To przesunięcie perspektywy jest kluczowe, bo otwiera przestrzeń na zmianę:

- nie dziecka „na siłę”,
- ale warunków, w jakich dziecko funkcjonuje.

Krótki przykład z klasy

Uczeń często wstaje z miejsca, przeszkadza innym i nie kończy zadań.

W tradycyjnym ujęciu problemem jest „brak dyscypliny”.

W perspektywie funkcjonalnej nauczyciel zauważa, że:

- trudności nasilają się podczas długiej pracy stolikowej,
- uczeń lepiej funkcjonuje przy krótkich, jasno podzielonych zadaniach,
- poprawa następuje, gdy może zmienić pozycję ciała lub otrzymać jasną strukturę pracy.

Problemem nie jest więc „złe zachowanie”, lecz niedopasowanie formy pracy do możliwości ucznia.

Myślenie funkcjonalne nie polega na szukaniu winnych, lecz na szukaniu rozwiązań, które pomagają uczniowi funkcjonować lepiej w realnych warunkach szkolnych.

ROZDZIAŁ 4

Obszary funkcjonowania ucznia w szkole.

Aby ocena funkcjonalna była użyteczna, warto porządkować obserwacje ucznia według kilku kluczowych obszarów funkcjonowania. Nie po to, by „diagnostować dziecko”, ale po to, by zauważyć, gdzie uczeń radzi sobie dobrze, a gdzie potrzebuje wsparcia.

Poniższe obszary nie są diagnozą - to ramy obserwacji, które pomagają nauczycielowi opisać codzienne funkcjonowanie ucznia w szkole.

1. Funkcjonowanie edukacyjne

Ten obszar dotyczy sposobu uczenia się ucznia, a nie poziomu wiedzy.

Warto zwrócić uwagę m.in. na:

- tempo pracy i wytrwałość w zadaniu,
- rozumienie poleceń (ustnych i pisemnych),
- koncentrację uwagi podczas lekcji,
- reakcję na trudność i popełnianie błędów,
- potrzebę wsparcia dorosłego.

Nie pytamy: „czy uczeń umie?”

Pytamy: „w jakich warunkach uczeń jest w stanie pracować i uczyć się efektywnie?”

2. Funkcjonowanie emocjonalno-społeczne

Ten obszar obejmuje regulację emocji i relacje z innymi.

Obserwujemy m.in.:

- reakcje ucznia na zmianę, porażkę, krytykę,
- sposoby radzenia sobie z emocjami,
- relacje z rówieśnikami,
- reakcje na sytuacje społeczne i wymagania dorosłych,
- potrzebę wsparcia w sytuacjach trudnych.

Opisujemy to, co widzimy, bez ocen i etykiet.

3. Funkcjonowanie sensoryczno-motoryczne

Ten obszar dotyczy reakcji ciała na bodźce oraz możliwości ruchowych ucznia.

Warto zwrócić uwagę na:

- reakcje na hałas, dotyk, ruch,
- siedzenie w ławce i potrzebę zmiany pozycji,
- poziom pobudzenia lub męczliwości,
- koordynację ruchową i sprawność manualną,
- wpływ bodźców na zachowanie i koncentrację.

To nie diagnoza – to opis tego, jak ciało ucznia reaguje w szkolnym środowisku.

4. Samodzielność i organizacja pracy

Ten obszar pokazuje, jak uczeń radzi sobie z codziennymi wymaganiami szkolnymi.

Obserwujemy m.in.:

- przygotowanie do lekcji,
- planowanie i kończenie zadań,
- korzystanie z pomocy i wskazówek,
- organizację miejsca pracy,
- potrzebę przypominania i wsparcia dorosłego.

Samodzielność nie oznacza „radzenia sobie bez pomocy”, lecz umiejętność korzystania z dostępnego wsparcia.

Przykładowa, skrócona check-lista obserwacji

do wykorzystania przy obserwacji ucznia wymagającego wsparcia

Funkcjonowanie edukacyjne

- ☐ uczeń rozumie polecenia w formie ustnej
- ☐ lepiej pracuje przy krótkich, jasnych zadaniach
- ☐ wymaga częstych przypomnień
- ☐ reaguje frustracją na trudne zadania

Funkcjonowanie emocjonalno-społeczne

- ☐ trudno mu regulować emocje w sytuacjach stresowych
- ☐ unika kontaktów / nadmiernie ich poszukuje
- ☐ potrzebuje wsparcia dorosłego w relacjach
- ☐ reaguje silnie na zmianę lub porażkę

Funkcjonowanie sensoryczno-motoryczne

- ☐ przeszkadza mu hałas w klasie
- ☐ często zmienia pozycję ciała
- ☐ ma obniżoną wytrzymałość ruchową
- ☐ bodźce wpływają na jego koncentrację

Samodzielność i organizacja

- ☐ wymaga pomocy w rozpoczęciu zadania
- ☐ ma trudność z dokończeniem pracy
- ☐ potrzebuje stałej struktury i przypominania
- ☐ korzysta z pomocy, gdy jest ona jasno zaproponowana

ROZDZIAŁ 5

Jak opisywać funkcjonowanie ucznia.

Jednym z największych wyzwań w ocenie funkcjonalnej nie jest obserwacja ucznia, ale sposób zapisu tej obserwacji. Nauczyciele często wiedzą, co się dzieje w klasie, ale mają wątpliwość, jak to opisać, żeby było rzetelnie, bezpiecznie i zgodnie z przepisami. Kluczem jest język opisu, który opiera się na faktach i kontekście, a nie na ocenach czy etykietach.

Język faktów zamiast ocen

Opis funkcjonowania ucznia powinien odnosić się do konkretnych, obserwowalnych zachowań, a nie do cech dziecka.

Porównaj:

✗ „Uczeń jest nadpobudliwy.”

✓ „Uczeń często wstaje z miejsca i porusza się po klasie podczas pracy stolikowej.”

✗ „Uczeń nie radzi sobie emocjonalnie.”

✓ „Uczeń reaguje płaczem lub wycofaniem w sytuacji niepowodzenia.”

Opis faktów:

- nie interpretuje przyczyn,
- nie wartościuje,
- pozostawia przestrzeń na dalsze wnioski specjalistów.

Zachowanie w kontekście sytuacji

To, co jest kluczowe w ocenie funkcjonalnej, to kontekst.

Zamiast ogólnego stwierdzenia warto wskazać:

- kiedy zachowanie się pojawia,
- w jakich warunkach,
- jak często,
- co wtedy robi uczeń.

Przykład:

✗ „Uczeń ma problemy z koncentracją.”

✓ „Uczeń traci koncentrację po kilku minutach pracy przy dłuższych poleceniach ustnych, szczególnie przy zwiększonym hałasie w klasie.”

Takie opisy są znacznie bardziej użyteczne dla zespołu szkolnego i poradni.

Co pisać, a czego unikać

W opisie funkcjonowania ucznia warto pisać o:

- obserwowanych zachowaniach,
- sytuacjach, w których trudności się nasilają lub zmniejszają,
- warunkach środowiskowych (hałas, tempo pracy, struktura zajęć),
- reakcjach ucznia na wsparcie lub dostosowania.

Warto unikać:

- diagnoz i nazw zaburzeń,
- ocen wartościujących („leniwy”, „niegrzeczny”),
- przypuszczeń co do przyczyn trudności,
- języka emocjonalnego lub oskarżającego.

Gotowe, przykładowe sformułowania do opisu funkcjonowania ucznia.

Funkcjonowanie edukacyjne

(uwaga, koncentracja, uczenie się, praca na lekcji)

- Uczeń utrzymuje uwagę przez krótki czas przy zadaniach wymagających skupienia.
- Traci koncentrację przy dłuższych poleceniach ustnych.
- Lepiej rozumie polecenia podane w formie krótkich komunikatów.
- Wymaga powtórzenia polecenia, aby rozpocząć pracę.
- Potrzebuje wsparcia w rozpoczęciu zadania.
- Pracuje wolniej niż większość rówieśników.
- Tempo pracy ucznia jest zmienne w zależności od formy zadania.
- Lepiej funkcjonuje przy zadaniach jasno podzielonych na etapy.
- Ma trudność z samodzielnym dokończeniem pracy.
- Często przerywa pracę przed ukończeniem zadania.
- Reaguje frustracją w sytuacji trudności edukacyjnych.
- Unika zadań postrzeganych jako trudne.
- Chętniej podejmuje pracę przy wsparciu dorosłego.
- Wymaga dodatkowego czasu na wykonanie zadań.
- Ma trudność z przenoszeniem umiejętności na nowe zadania.
- Lepiej funkcjonuje przy pracy indywidualnej niż grupowej.

- Lepiej radzi sobie przy pracy z wykorzystaniem pomocy wizualnych.
- Wymaga jasnych kryteriów wykonania zadania.
- Trudno mu samodzielnie sprawdzić poprawność wykonanej pracy.
- Często gubi się w treści polecenia.
- Reaguje zniechęceniem na błędy.
- Wymaga zachęty do podejmowania kolejnych prób.
- Lepiej funkcjonuje przy przewidywalnym przebiegu lekcji.
- Ma trudność z pracą pod presją czasu.
- Wykazuje większe zaangażowanie przy zadaniach praktycznych.
- Wymaga wsparcia w planowaniu kolejnych kroków pracy.
- Trudności nasilają się w sytuacji hałasu w klasie.
- Lepiej funkcjonuje przy ograniczonej liczbie bodźców.
- Potrzebuje częstych informacji zwrotnych.
- Reaguje wycofaniem w sytuacji niepowodzenia.
- Lepiej radzi sobie przy zadaniach krótkich i konkretnych.
- Ma trudność z samodzielnym zaplanowaniem pracy.
- Wymaga wsparcia w utrzymaniu uwagi przez cały czas lekcji.
- Często zmienia aktywność przed zakończeniem zadania.
- Lepiej funkcjonuje przy jasnej strukturze zajęć.
- Ma trudność z selekcją informacji.
- Potrzebuje dodatkowych wyjaśnień treści.
- Wymaga modelowania sposobu wykonania zadania.
- Trudności nasilają się przy zadaniach wymagających wieloetapowego działania.
- Lepiej funkcjonuje przy pracy z przykładami.
- Wymaga wsparcia w utrzymaniu porządku na stanowisku pracy.
- Ma trudność z organizacją materiałów potrzebnych do pracy.
- Reaguje lękiem na sprawdziany i kartkówki.
- Lepiej funkcjonuje przy spokojnym tempie pracy.
- Wymaga przypominania o celu zadania.
- Ma trudność z koncentracją w końcowej części lekcji.
- Wykazuje zmęczenie przy dłuższej pracy umysłowej.
- Potrzebuje przerw w trakcie pracy.
- Lepiej funkcjonuje przy jasnym początku i zakończeniu zadania.
- Wymaga wsparcia w podtrzymaniu motywacji do pracy.

Funkcjonowanie emocjonalno-społeczne

(emocje, relacje, reakcje społeczne)

- Reaguje silnymi emocjami w sytuacjach trudnych.
- Ma trudność z regulacją emocji w sytuacji frustracji.
- Potrzebuje wsparcia dorosłego w sytuacjach konfliktowych.
- Reaguje płaczem w sytuacji niepowodzenia.
- Wycofuje się w sytuacjach społecznych.
- Unika kontaktów z rówieśnikami.
- Poszukuje intensywnego kontaktu z rówieśnikami.
- Ma trudność z przestrzeganiem zasad grupowych.
- Reaguje impulsywnie w relacjach z innymi.
- Potrzebuje jasnych zasad i granic.
- Trudno mu zaakceptować odmowę.
- Reaguje złością na zmianę planu.
- Ma trudność z oczekiwaniem na swoją kolej.
- Potrzebuje wsparcia w rozwiązywaniu konfliktów.
- Reaguje wycofaniem w sytuacji krytyki.
- Ma trudność z odczytywaniem emocji innych.
- Potrzebuje modelowania zachowań społecznych.
- Reaguje lękiem w nowych sytuacjach.
- Wymaga wsparcia w adaptacji do zmian.
- Lepiej funkcjonuje w małych grupach.
- Ma trudność z pracą zespołową.
- Reaguje silnie na niepowodzenie rówieśnika.
- Potrzebuje częstego wsparcia emocjonalnego.
- Reaguje oporem na polecenia dorosłych.
- Ma trudność z przyjmowaniem informacji zwrotnej.
- Reaguje zniechęceniem przy dłuższym wysiłku.
- Potrzebuje przewidywalności sytuacji.
- Ma trudność z samoregulacją emocjonalną.
- Reaguje nadmiernie na drobne niepowodzenia.

- Potrzebuje pomocy w nazwaniu emocji.
- Ma trudność z rozpoznawaniem granic innych osób.
- Reaguje impulsywnie w sytuacjach stresowych.
- Wymaga wsparcia w sytuacjach społecznych.
- Reaguje wycofaniem przy nadmiarze bodźców.
- Potrzebuje wsparcia w budowaniu relacji.
- Ma trudność z rozwiązywaniem sporów słownie.
- Reaguje silnie na porażkę.
- Wymaga pomocy w uspokojeniu emocji.
- Reaguje napięciem w sytuacjach oceny.
- Potrzebuje jasnych komunikatów emocjonalnych.
- Reaguje oporem na zmiany zasad.
- Ma trudność z elastycznym reagowaniem.
- Reaguje nieadekwatnie do sytuacji.
- Wymaga wsparcia w sytuacjach nowych.
- Reaguje silniej przy zmęczeniu.
- Potrzebuje czasu na wyciszenie.
- Reaguje napięciem przy pracy grupowej.
- Ma trudność z rozpoznawaniem własnych emocji.
- Wymaga pomocy w regulacji zachowania.
- Lepiej funkcjonuje przy spokojnym, przewidywalnym dorosłym.

Funkcjonowanie sensoryczno-motoryczne

- Reaguje nadwrażliwie na hałas w klasie.
- Często zmienia pozycję ciała.
- Ma trudność z długim siedzeniem w ławce.
- Wykazuje potrzebę ruchu podczas zajęć.
- Reaguje rozproszeniem przy nadmiarze bodźców.
- Trudności nasilają się w zatłoczonych przestrzeniach.
- Ma obniżoną wytrzymałość posturalną.
- Reaguje pobudzeniem przy intensywnych bodźcach.
- Ma trudność z koordynacją ruchową.
- Reaguje napięciem w sytuacjach sensorycznych.
- Potrzebuje przerw ruchowych.
- Trudno mu utrzymać stabilną pozycję ciała.
- Reaguje zmęčeniami przy długim wysiłku.

- Reaguje zmęczeniem przy długim wysiłku.
- Ma trudność z precyzyjnymi ruchami.
- Reaguje nadmiernie na dotyk.
- Unika określonych faktur.
- Poszukuje intensywnych wrażeń ruchowych.
- Ma trudność z orientacją w przestrzeni.
- Reaguje pobudzeniem przy zmianach otoczenia.
- Wymaga wsparcia w regulacji pobudzenia.
- Ma trudność z kontrolą ruchów.
- Reaguje oporem na ograniczenie ruchu.
- Potrzebuje możliwości zmiany pozycji.
- Reaguje rozdrażnieniem przy przeciążeniu bodźcami.
- Ma trudność z utrzymaniem równowagi.
- Reaguje sennością przy dłuższym siedzeniu.
- Wymaga dostosowania miejsca pracy.
- Reaguje napięciem przy intensywnym świetle.
- Ma trudność z planowaniem ruchów.
- Reaguje impulsywnie na bodźce.
- Potrzebuje wsparcia w organizacji ruchu.
- Ma trudność z koordynacją ręka-oko.
- Reaguje zmęczeniem sensorycznym.
- Potrzebuje redukcji bodźców.
- Reaguje lepiej przy pracy ruchowej.
- Ma trudność z adaptacją do nowych bodźców.
- Reaguje napięciem mięśniowym.
- Wymaga wsparcia w regulacji sensorycznej.
- Reaguje rozproszeniem przy dotyku.
- Potrzebuje przerw sensorycznych.
- Ma trudność z utrzymaniem tempa ruchu.
- Reaguje pobudzeniem przy zmianach pozycji.
- Potrzebuje jasnych sygnałów ruchowych.
- Reaguje niepokojem przy przeciążeniu.
- Ma trudność z hamowaniem ruchu.
- Reaguje zmęczeniem fizycznym.
- Potrzebuje możliwości rozładowania napięcia.
- Reaguje wycofaniem przy przeciążeniu.
- Ma trudność z regulacją poziomu energii.
- Lepiej funkcjonuje przy wsparciu ruchowym.

Samodzielność i organizacja pracy

- Ma trudność z samodzielnym rozpoczęciem zadania.
- Wymaga przypominania o kolejnych krokach.
- Ma trudność z planowaniem pracy.
- Nie kończy rozpoczętych zadań.
- Potrzebuje wsparcia w organizacji miejsca pracy.
- Ma trudność z przygotowaniem się do lekcji.
- Wymaga pomocy w pakowaniu materiałów.
- Gubi potrzebne przybory.
- Ma trudność z zarządzaniem czasem.
- Potrzebuje jasnej struktury działania.
- Wymaga wsparcia w utrzymaniu porządku.
- Ma trudność z samodzielnym sprawdzeniem pracy.
- Potrzebuje przypominania o zasadach.
- Ma trudność z zapamiętaniem poleceń.
- Wymaga wsparcia w organizacji dnia.
- Ma trudność z przechodzeniem między zadaniami.
- Potrzebuje wizualnych wskazówek.
- Wymaga wsparcia w planowaniu kolejności działań.
- Ma trudność z oceną czasu potrzebnego na zadanie.
- Potrzebuje pomocy w rozpoczęciu pracy.
- Ma trudność z dokończeniem pracy bez przypominania.
- Wymaga stałej struktury.
- Ma trudność z samodzielnym podejmowaniem decyzji.
- Potrzebuje wsparcia w utrzymaniu rytmu pracy.
- Ma trudność z zapamiętaniem materiałów.
- Wymaga przypominania o terminach.
- Potrzebuje wsparcia w organizacji przestrzeni.
- Ma trudność z samodzielnym planowaniem przerw.
- Wymaga pomocy w monitorowaniu postępów.
- Ma trudność z elastycznym reagowaniem.
- Potrzebuje jasnych instrukcji krok po kroku.
- Wymaga wsparcia w kontroli działań.
- Ma trudność z samodzielnym działaniem w nowych sytuacjach.
- Potrzebuje przewidywalności.

- Ma trudność z organizacją materiałów.
- Wymaga przypominania o celu zadania.
- Potrzebuje wsparcia w utrzymaniu koncentracji na zadaniu.
- Ma trudność z oceną własnej pracy.
- Wymaga pomocy w samokontroli.
- Potrzebuje wsparcia w planowaniu dnia.
- Ma trudność z kończeniem pracy w czasie.
- Wymaga pomocy w utrzymaniu porządku.
- Potrzebuje struktury i rutyny.
- Ma trudność z przechodzeniem do kolejnych aktywności.
- Wymaga wsparcia w organizacji pracy domowej.
- Potrzebuje przypominania o zasadach pracy.
- Ma trudność z utrzymaniem ciągłości pracy.
- Wymaga wsparcia w samodzielności.
- Potrzebuje jasnych oczekiwań.
- Lepiej funkcjonuje przy jasno określonej strukturze.

ROZDZIAŁ 6

Ocena funkcjonalna w praktyce szkolnej.

Jedną z największych obaw nauczycieli związanych z oceną funkcjonalną jest wizja kolejnych dokumentów, tabel i formularzy. Tymczasem w praktyce szkolnej ocena funkcjonalna nie powinna zwiększać biurokracji, lecz porządkować to, co już funkcjonuje. Kluczem jest wykorzystanie istniejących narzędzi i praca zespołowa, a nie tworzenie nowych dokumentów „na wszelki wypadek”.

Co już jest oceną funkcjonalną

W wielu szkołach ocena funkcjonalna już się odbywa, tylko nie zawsze jest tak nazywana.

Za elementy oceny funkcjonalnej można uznać m.in.:

- codzienne obserwacje nauczyciela w klasie,
- zapisy dotyczące funkcjonowania ucznia w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania ucznia (WOPFU),
- planowanie i realizację IPET w oparciu o rzeczywiste potrzeby dziecka,
- informacje przekazywane poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Ocena funkcjonalna nie jest nowym dokumentem, lecz spójnym sposobem myślenia i opisywania funkcjonowania ucznia w tych działaniach.

Jak pracować zespołowo

Ocena funkcjonalna nie jest zadaniem jednego nauczyciela. Najlepsze i najbardziej rzetelne opisy powstają wtedy, gdy szkoła pracuje zespołowo.

W praktyce oznacza to:

- wymianę obserwacji między nauczycielami uczącymi danego ucznia,
- korzystanie z perspektywy specjalistów szkolnych (pedagog, psycholog),
- wspólne ustalanie, jakim językiem opisujemy funkcjonowanie ucznia,
- dzielenie się informacjami o tym, co działa, a co nie przynosi efektu.

Dzięki temu:

- nauczyciel nie zostaje sam z odpowiedzialnością,
- opis ucznia jest pełniejszy,
- szkoła działa spójnie i konsekwentnie.

Minimum dokumentacyjne, które chroni szkołę

Szkoła nie musi tworzyć rozbudowanej dokumentacji dla każdego ucznia.

W praktyce wystarczy minimum, które pokazuje, że działania są przemyślane i oparte na obserwacji.

To minimum to:

- krótkie, rzeczowe zapisy obserwacji funkcjonowania ucznia (np. notatki, arkusze),
- dokumentacja działań w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- aktualne WOPFU i IPET – jeśli uczeń posiada orzeczenie,
- spójna informacja przekazywana do poradni, gdy jest taka potrzeba.

Takie podejście:

- chroni nauczyciela i szkołę w razie kontroli,
- nie generuje nadmiaru „papierów”,
- koncentruje się na realnym wsparciu ucznia.

Schemat działania: nauczyciel → zespół → PPP

Nauczyciel

- obserwuje funkcjonowanie ucznia w codziennych sytuacjach szkolnych,
- zauważa trudności i zasoby,
- wprowadza bieżące dostosowania.

Zespół szkolny

- analizuje obserwacje,
- planuje działania wspierające,
- porządkuje informacje o funkcjonowaniu ucznia.

Poradnia psychologiczno-pedagogiczna

- otrzymuje rzetelny opis funkcjonowania dziecka w szkole,
- prowadzi diagnozę i formułuje zalecenia,
- wspiera szkołę i rodzinę w dalszych działaniach.

Ocena funkcjonalna nie polega na produkowaniu dokumentów, lecz na lepszej współpracy i świadomym wspieraniu ucznia w realnych warunkach szkolnych.

- **Ocena funkcjonalna** w szkole nie oznacza tworzenia nowych dokumentów, lecz świadome wykorzystanie obserwacji i dokumentacji, które już istnieją.
- Jej podstawą są codzienne obserwacje nauczyciela, praca zespołowa oraz w przypadku uczniów z orzeczeniem - **WOPFU i IPET**.
- Kluczowe jest **działanie zespołowe**, dzięki któremu odpowiedzialność za opis funkcjonowania ucznia nie spoczywa na jednej osobie.
- **Minimalna, spójna dokumentacja** chroni szkołę i nauczycieli, a jednocześnie pozwala skupić się na realnym wsparciu ucznia, a nie na biurokracji.

ROZDZIAŁ 7

Najczęściej zadawane pytania (FAQ)

Czy ocena funkcjonalna dotyczy każdego ucznia w szkole?

Nie.

Ocena funkcjonalna nie jest tworzona automatycznie dla każdego ucznia.

Formalny opis funkcjonowania dotyczy przede wszystkim uczniów, którzy:

- wymagają wsparcia psychologiczno-pedagogicznego,
- są objęci kształceniem specjalnym,
- są kierowani do poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- mają trudności wpływające na ich codzienne funkcjonowanie w szkole.

Czy nauczyciel musi tworzyć osobny dokument „oceny funkcjonalnej”?

Nie.

Ocena funkcjonalna nie jest jednym, ogólnie narzuconym dokumentem.

Może być zawarta w:

- notatkach z obserwacji,
- dokumentacji PPP,
- WOPFU i IPET,
- informacji przekazywanej do poradni.

Liczy się treść i sposób opisu, a nie nazwa dokumentu.

Czy to oznacza więcej biurokracji dla nauczycieli?

Nie powinno.

Prawidłowo rozumiana ocena funkcjonalna:

- porządkuje istniejącą dokumentację,
- eliminuje powielanie informacji,
- wzmacnia pracę zespołową.

Jej celem jest lepsza jakość informacji, a nie większa liczba „papierów”.

Czy nauczyciel ma diagnozować ucznia?

Nie.

Rolą nauczyciela jest obserwacja i opis funkcjonowania ucznia w środowisku szkolnym.

Diagnoza należy do specjalistów i poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Czy ocena funkcjonalna zastępuje WOPFU lub IPET?

Nie.

WOPFU i IPET pozostają obowiązującymi dokumentami w kształceniu specjalnym.

Ocena funkcjonalna wzmacnia ich sens, ponieważ opiera się na rzetelnych obserwacjach i realnych potrzebach ucznia.

Kto odpowiada za ocenę funkcjonalną ucznia?

Odpowiedzialność jest zespołowa.

Nauczyciel wnosi obserwacje ze swojej perspektywy, specjaliści – swoje, a całość porządkuje zespół szkolny.

Dzięki temu odpowiedzialność nie spoczywa na jednej osobie.

Czy dyrektor musi wprowadzić nowe procedury?

Nie zawsze.

W wielu szkołach wystarczy:

- uporządkować istniejące działania,
- ujednolicić język opisu funkcjonowania ucznia,
- ustalić, kiedy i w jakiej formie przekazywane są informacje do PPP.

Co zmienia się od 2026 roku w praktyce szkoły?

Zmiana dotyczy przede wszystkim:

- jakości i spójności informacji przekazywanych do poradni,
- większego uwzględniania kontekstu środowiskowego,
- opisywania nie tylko trudności, ale też zasobów i skutecznych działań.

Nie oznacza to masowego tworzenia nowych dokumentów.

Jakie minimum dokumentacyjne chroni szkołę przy kontroli?

Szkoła powinna mieć:

- zapisy obserwacji funkcjonowania ucznia,
- dokumentację udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- aktualne WOPFU i IPET (jeśli dotyczy),
- spójną informację przekazywaną do poradni.

To wystarczające minimum.

Co jest najważniejsze, żeby „dobrze” wdrożyć ocenę funkcjonalną?

- spokojne podejście bez straszenia,
- wspólne rozumienie celu przez nauczycieli i dyrekcję,
- praca zespołowa,
- koncentracja na realnym wsparciu ucznia, a nie na dokumentach.

Ocena funkcjonalna to nie nowy papier, lecz mądrze uporządkowany sposób patrzenia na ucznia i jego potrzeby w szkolnej codzienności.

PODSUMOWANIE

Ocena funkcjonalna nie jest kolejną reformą, która ma obciążyć szkołę nowymi obowiązkami. W założeniu jest zaproszeniem do bardziej uważnego, spokojnego i zespołowego spojrzenia na ucznia - w kontekście jego codziennego funkcjonowania, a nie wyłącznie wyników czy trudnych zachowań.

Wielu nauczycieli już dziś pracuje w sposób funkcjonalny: obserwuje, dostosowuje, reaguje i wspiera. Ten e-book powstał po to, by nazwać i uporządkować te działania, dając im jasne ramy i bezpieczny język.

Dobrze rozumiana ocena funkcjonalna:

- nie zwiększa biurokracji,
- nie przerzuca odpowiedzialności na jedną osobę,
- nie polega na diagnozowaniu,
- realnie wspiera dziecko i nauczyciela w szkolnej codzienności.

Jeśli po lekturze tego e-booka czujesz, że temat oceny funkcjonalnej stał się bardziej zrozumiały to znaczy, że cel został osiągnięty.

facebook.com/multisensum

instagram.com/multisensum.rozwoj

www.multisensum.pl

